

Fylkesmannen i
Nordland

TILSYNSRAPPORT

SKOLENS ARBEID MED ELEVENES PSYKOSOSIALE MILJØ

Andøy kommune – Andenes skole

30.11.2012

Innhold

1.	Tema for tilsynet: Skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø	3
2.	Gjennomføring av tilsynet	4
3.	Kontrollområde for tilsynet	5
3.1	Forebyggende arbeid	5
3.2	Det individuelt rettede arbeidet ved skolen.....	8
3.3	Brukermedvirkning.....	9
4.	Pålegg om retting.....	11
5.	Oppfølging av tilsynsresultatene – krav om egenerklæring om at lovbruddene er rettet.....	11
6.	Klage.....	12
Vedlegg 1	Oversikt over innsendt dokumentasjon	13
Vedlegg 2	Oversikt over de som er intervjuet	14
Vedlegg 3	Rettslege krav	15

1. Tema for tilsynet: Skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø

Det blir gjennomført felles nasjonalt tilsyn i 2010 - 2012 med temaet skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø, jf. opplæringsloven kapittel 9a. Hovedbestemmelsen for tilsynet er § 9a-1 og de andre reglene som kontrolleres må sees i sammenheng med denne.

Det rettslige utgangspunktet for tilsynet er delt inn i tre hovedkategorier:

- Det forebyggende arbeidet ved skolen - § 9a-4, jf § 9a-3 første ledd
- Det individuelt rettede arbeidet ved skolen - § 9a-3 andre og tredje ledd
- Brukermedvirkning (skolens plikt til samhandling og involvering med ulike råd og utvalg) - §§ 9a-5 og 9a-6 og deler av kapittel 11.

Opplæringsloven § 13-10 om forsvarlig system og § 9a-4 om internkontroll

Det er ikke ført særskilt tilsyn med opplæringsloven § 13-10 andre ledd i dette tilsynet. Opplæringsloven § 13-10 andre ledd er en overordnet regel som pålegger skoleeier å ha et forsvarlig system for oppfølging av alle lovkrav. I tidligere tilsyn har det vært stort fokus på internkontrollsystemet til kommunene. I det felles nasjonale tilsynet 2010 og 2011 er det internkontrollen ved den enkelte skolen vedrørende elevenes psykososiale miljø som er kontrollert. Kravet til internkontroll i forbindelse med dette er særskilt regulert i opplæringsloven § 9a-4, jf. § 9a-3 første ledd.

Kommunens ansvar

Selv om opplæringsloven legger ansvaret på skoleledelsen for den daglige gjennomføringen og etterlevelsen av de kontrollerte reglene, er det kommunen som har det overordnede ansvaret. Det er kommunen som skoleeier som må sørge for at skoleledelsen ved hver enkelt skole oppfyller kravene og pliktene i loven, og at de tilbyr de tjenester og aktiviteter som loven omhandler.

Oppfyllelsen av elevenes rett til et godt psykososialt miljø skjer på skolen. Det er skoleledelsen og de ansatte som i det daglige må arbeide for et godt skolemiljø. Kommunen som skoleeier er likevel øverste ansvarlige for at pliktene i kapittel 9a blir oppfylt. Dette innebærer at selv om det i tilsynet har vært undersøkt handlinger som skjer i skolen, så er det kommunen som er ansvarlig for oppfyllelse av elevenes rettigheter og som derfor er adressat for eventuelle pålegg om retting i samsvar med opplæringsloven § 14-1 tredje ledd.

Formålet med tilsynet

Det overordnede målet med tilsynet er å rette fokus mot og styrke arbeidet med det psykososiale miljøet ved skolene og skolens evne til å forebygge og håndtere krenkende atferd. Gjennom kontroll med om skolene følger lovkravene på dette området, skal eventuell lovstridig praksis avdekkes. Gjennom pålegg om endring skal slike forhold rettes opp.

Et godt skolemiljø er en viktig innsatsfaktor for en god skole og for realisering av formålsparagrafen i opplæringsloven § 1-1. Mangler ved skolemiljøet kan føre til mistriivsel blant elevene, og det vil kunne ha direkte betydning for læringsutbytte.

Det psykososiale miljøet handler om mellommenneskelige forhold og er en positiv eller negativ følge av samhandling og kommunikasjon mellom alle de som er på skolen. Et godt psykososialt miljø er grunnleggende for at den enkelte eleven skal kunne utvikle seg positivt. Skolen er en av de mest sentrale arenaer i barn og ungdommers liv. Skolen er stedet for læring og utvikling, men uten en grunnleggende følelse av trygghet, tilhørighet og inkludering hos den enkelte elev, vil ikke læring få det riktige fokus.

De overordnede formål med det felles nasjonale tilsynet 2010 - 2012 er å:

- Sikre at skoleeiere og skoleledere driver et aktivt og forebyggende arbeid for å sikre elevene et godt psykososialt miljø
- Sikre at skoleeiere og skoleledere sørger for at de tilsatte på en tilfredsstillende måte håndterer krenkende atferd som de får kunnskap eller mistanke om
- Sikre at skoleeiere og skoleledere sørger for at elever, foreldre, råd og utvalg blir involvert og engasjert i skolemiljøarbeidet.

Det presiseres at tilsynsrapporten ikke gir en helhetsvurdering av skoleeier og skolen. Rapporten omhandler kun resultatet fra tilsynet som er gjennomført på det temaet som er valgt for det felles nasjonale tilsynet 2010 - 2012.

2. Gjennomføring av tilsynet

Etter opplæringsloven § 14-1 andre ledd har departementet hjemmel til å føre tilsyn med offentlige skoler. Denne retten er delegert til Fylkesmannen. Fylkesmannen skal ha tilgang til skoleanlegg og dokumentasjon.

Tilsynet er gjennomført ved å hente inn og vurdere dokumentasjon, skriftlig gransking og muntlige opplysninger.

Det er skolen som etter loven plikter å sikre at den enkelte eleven får oppfylt sin rett til et godt psykososialt miljø, jf. § 9a-1 og § 9a-3 første ledd. Skolen vil i denne sammenheng være: skoleeier, skoleledelsen og de ansatte ved skolen.

Gangen i tilsynet

- Varsel om tilsyn med pålegg om å sende inn redegjørelse og dokumentasjon fra skolen datert 08.03.2012.
- Mottak av dokumentasjon og redegjørelse fra skolen 18.06.2012.
- Dagsorden for tilsynet i brev datert 17.09.2012.
- Formøte / åpningsmøte 03.10.2012.
- Intervju og samtaler 02. og 03.10.2012.
- Varsel om vedtak og foreløpig rapport datert 29.10.2012.
- Sluttmøte 20.11.2012.
- Frist for tilbakemelding om varsel om vedtak og foreløpig rapport 20.11.2012.

3. Kontrollområde for tilsynet

3.1 Forebyggende arbeid

For å oppnå et godt psykososialt miljø er det en nødvendig forutsetning at det blir utført et forebyggende arbeid som skal forhindre uønsket/ krenkende atferd. Dette innebærer at skoleledelsen må ha en "føre - var" holdning til eventuelle situasjoner og utfordringer som kan oppstå i skolehverdagen, og som kan ha negativ innvirkning på elevenes skolemiljø.

Rettslige krav

Det rettslige utgangspunktet for tilsynets kontroll med det forebyggende arbeidet ved skolen finnes i opplæringsloven § 9a-4, jf. § 9a-3 første ledd. Skoleledelsen og skoleeier skal arbeide forebyggende for å forhindre at uønsket atferd oppstår. Det forebyggende arbeidet skal være aktivt, systematisk og kontinuerlig.

Reglene presiserer plikten skolen har til å sikre at elevenes rett etter § 9a-1 blir oppfylt. Det er informert nærmere om de rettslige kravene og hva de innebærer på formøtet /åpningsmøte (03.10.2012). De rettslige kravene fremgår ellers av instruks for tilsynet¹, og de er omtalt i vedlegg 3 til denne rapporten. Det vises også til rundskriv fra Utdanningsdirektoratet om elevenes rett til et godt psykososialt miljø.²

Dokumentasjon

Andenes skole har ambisjoner om å være en "framsnakkingskole" der alle elever opplever å lykkes, ifølge rektors redegjørelse. Framsnakking og stolthet er verdier som har vært drøftet i kollegiet.

Skolen skal ved forebyggende tiltak forhindre at elever blir utsatt for mobbing. Planer med rutinebeskrivelse for det psykososiale arbeidet for barne- og ungdomstrinnet har blitt videreført og definerer begrepet mobbing. Skolens utkast til ny handlingsplan for psykososialt miljø definerer krenkende atferd som noe mer enn mobbing – også diskriminering og rasisme inngår i begrepet. Denne planen er planlagt ferdigstilt i november 2012.

Reglement for orden og oppførsel definerer akseptabel atferd som det å vise respekt for andre, godta at hver elev er unik, møte presis til timer og avtaler, følge de beskjeder som blir gitt og det å oppholde seg på tillatte områder. Uakseptabel atferd er ifølge reglementer slåssing, banning, forstyrrelse av andres lek og farlig lek. Det samme gjelder for rasistiske utsagn eller handlinger, samt sjikane på grunn av religion eller livssyn. Mobbing, seksuell trakassering og ærekrenkende karakteristikk er ikke tillatt. Reglementet omtaler tiltak og sanksjoner ved brudd på reglene og beskriver saksbehandling. Reglementet skal bekjentgjøres for alle ved skolen og for hjemmene hvert år ved skoleårets oppstart. Reglementet er også lagt ut på skolens internettside. Den enkelte klasse utarbeider egne klasseregler.

Skolen har ulike tiltak for det forebyggende arbeidet mot mobbing. Utkast til handlingsplan for psykososialt miljø bekrefter at programmet "Zippys venner" brukes på småtrinnet, programmet "Det er mitt valg" brukes i varierende grad på mellom- og ungdomstrinnet og programmet "Alle har en psykisk helse" brukes på ungdomstrinnet. I tillegg tilbyr skolen ART (Aggression Replacement Training). Ansatte har blitt skolert i Webster Stratton-metodikken, og skolen har etter besøk av Veilederkorpset et forsterket fokus på utvikling av klasseledelse. Utvalgte ansatte vil bli skolert i tema klasseledelse og spre kunnskap om dette i kollegiet. Skolen har ansatt en miljøarbeider i redusert stilling og har en miljøterapeut i full stilling. Miljøarbeideren skal være en synlig voksen i elevmiljøet, og miljøterapeuten har vært sentral i skolens planarbeid på dette området. Skolen er opptatt av å sikre overgangene i opplæringsløpet.

Utkast til handlingsplan for psykososialt miljø beskriver flere tiltak i skolens forebyggende arbeid mot mobbing. Her beskrives det at skolen skal ha faste rutiner for klasse- og skolestart der det blant annet skal være samtaler om klassemiljø, trivsel og mobbing. Mobbing skal tas opp som tema på foreldremøte hver høst. Foreldre/foresatte og FAU skal informeres om skolens arbeid med mobbing og om skolens tiltaksplan mot mobbing. Konferanser med foresatte og elever skal avholdes to ganger i året. Her skal elevens arbeidssituasjon og trivsel, herunder mobbing, tas opp. Tema mobbing skal regelmessig tas opp på klassemøter/basemøter med ukemeldinger for 1. til 4.trinn og

¹ Jr. <http://www.utdanningsdirektoratet.no/Artikler/Lov/Instruks-for-felles-nasjonalt-tilsyn-2010-og-2011/>

² Jf. <http://www.utdanningsdirektoratet.no/Rundskriv/Rundskriv-201/Udir-2-2010---Retten-til-et-godt-psykososialt-miljo-etter-opplæringsloven-kapittel9a/>

loggføring for 5. til 7.trinn. Elevene skal også informeres om hvordan mobbesaker behandles på skolen, ifølge planen. Noe av denne informasjonen skal tas inn i skoleguiden. Planen gjøres kjent for ansatte, elever og foreldre ved skolestart. Elevene mottar mobbeplan første skoleuke i det nye skoleåret og kontaktlærer har ansvar for å gjennomgå planen med klassen. Disse tiltakene er en videreføring av de to tidligere planverkene mot mobbing, der det inngår årshjul og aktivitetsbank for ungdomstrinnet og tiltaksliste mot mobbing for barnetrinnet.

Utkast til handlingsplan for psykososialt miljø omtaler inspeksjon. Inspeksjonslister skal være synlige for alle på skolen. Det skal også settes opp bussvakter. Tilsyn i friminutter skal innebære forutsigbare reaksjoner på problematferd. Også tidligere planverk inneholdt dette punktet. Ifølge intervjuene er det rektor og baselederne som utarbeider inspeksjonsplan. Inspektørene skal ha gule vester på seg, slik at de er synlige. Det skal være seks inspektører, i tillegg tilkommer assistenter, og disse skal bevege seg på angitte områder. Inspeksjon er behovsstyrt – inspektør er tilstede for elevene og inspektør får kunnskap om elever som trenger ekstra oppfølging. Ungdomstrinnet praktiserer at det er vara for inspektør i tilfelle fravær, og det jobbes for å få samme ordning for barnetrinnet.

Intervjuer bekrefter at skolen arrangerer felles turer, aktivitetsdag, rebusløp, juleball, turneringer. Disse aktivitetene skjer både trinnvis og på tvers av trinnene og oppleves av ansatte som positive forebyggende tiltak der elevene blir kjent med hverandre og de eldste elevene tar ansvar for de yngste elevene. Skolen har også elementer av fadderordning og Positivt Skolemiljø-satsing. Nettvett er drøftet med elevene.

Elevundersøkelsen skal gjennomføres og vurderes årlig, ifølge utkast til handlingsplan for psykososialt miljø. Også tidligere planverk omtalte elevundersøkelsen. Alle elever deltar i undersøkelsen. Ifølge rektors redegjørelse tas Elevundersøkelsen opp i personalmøter, FAU og samarbeidsutvalget. For småtrinnet gjennomføres det trivselsundersøkelser. Resultatene danner grunnlag for hvor skolen setter fokus i arbeidet for et godt psykososialt skolemiljø. Inspeksjon, konferansetimer, elevsamtaler, klassemøter, elevråd og miljøarbeiders involvering i elevmiljøet bidrar også til å skaffe skolen kunnskap om det sosiale miljøet. Skolen skal etablere et opplæringsråd der bekymringer kan meldes inn. Rådet vil bestå av administrativt personell, spesialpedagogisk koordinator, lærer og team med miljøterapeut.

Når det gjelder ansvarsforhold knyttet til det forebyggende arbeidet, beskriver utkast til handlingsplan for psykososialt miljø og tidligere planverk dette nærmere. Her er det også stadfestet at personalets kompetanse i å arbeide forebyggende med mobbing og i å håndtere mobbesituasjoner skal jevnlig oppdateres. Rektor har morgenmøter med personalet (unntatt skoleassistentene som har inspeksjon da) hver dag, og det er fellesmøte to ganger i uken. Rektor deltar ofte på teammøter. Tiltak innenfor det forebyggende arbeidet er innarbeidet i personalets arbeidsplaner.

Skolens rutiner i mobbesaker skal kontinuerlig evalueres med tanke på utvikling og forbedring, ifølge utkast til handlingsplan for psykososialt miljø. Det er også uttalt at planen bør evalueres etter hver mobbesak, samt før hvert skoleår. Også de to tidligere planverkene mot mobbing omtalte evaluering. Enkeltvedtak evalueres. Arena for evaluering er teammøter/trinnmøter, basemøter og fellesmøter. Skolens inspeksjonsrutiner drøftes ofte på morgenmøtene og planleggingsdager. Intervjuer bekrefter at det skjer evaluering på ulike arenaer etter at skolen har gjennomført aktiviteter.

Hvert teamrom har en rutineperm der ansatte kan finne skolens ulike skjema og planer. Det opplyses om denne permen på planleggingsdager. Dette fungerer som skolens virksomhetsplan, ifølge rektors redegjørelse. En ny perm er under utarbeidelse som gis til alle ansatte ved skolestart.

Fylkesmannens vurdering er at skolens verdier om framsnakking, stolthet og en mobbefri skole er uttalt og diskutert, men det kommer fram at dette ikke er forankret i hele personalet. Skolens verdier synes heller ikke å være kommunisert ut til eller oppfattet av foreldre og elever. Tilsynet viser at det etterlyses en felles forståelse og mer konkrete mål for skolemiljøet.

Skolen har en definisjon av begrepet krenkende atferd i ordensreglementet og i utkast til ny handlingsplan for psykososialt miljø. Mobbing, vold, rasisme og diskriminering er nevnt som eksempler på krenkende ord eller handlinger. Imidlertid er tiltakene som beskrives i skolens nye

plan som er under utarbeidelse "Handlingsplan for psykososialt miljø" utelukkende omtalt som tiltak for det forebyggende arbeidet mot mobbing. Dette skaper mangel på sammenheng mellom skolens ulike planer. Tilsynet viser at det ikke er laget en felles definisjon av hva som regnes som krenkende atferd ved skolen. Grov språkbruk, dytting og sparring nevnes som eksempler på atferd som er forbudt i skolen.

Tilsynet viser at det er varierende kunnskap om skolens tiltak for det forebyggende arbeidet blant personalet, foreldre og elever.

Fylkesmannen erfarte at inspeksjonslister blir synliggjort for alle på skolen via informasjonsskjermer på vegg. Skolen kan ikke dokumentere regler eller rutiner for hvordan inspeksjonen skal gjennomføres og tilsynet viser at inspektørene har ulik praksis.

Skolen har ulike arenaer for innhenting av informasjon om hvordan den enkelte elev opplever skolemiljøet. Det fremkommer ikke av dokumentasjon hvordan skolen viderefremidler, bearbeider og bruker denne informasjonen i det forebyggende arbeidet ved skolen.

Det er Fylkesmannens vurdering at rektor involverer og engasjerer seg i det forebyggende arbeidet, og at dette anses som positivt av ansatte og brukere. Ansvarsforhold knyttet til det forebyggende arbeidet er definert i skolens gjeldende planverk mot mobbing. Planene forteller oss hvem som har ansvar for hvilke tiltak på individ- og systemnivå. Skolen har ikke dokumentert om planverkene følges av de ansatte.

Det er ikke dokumentert hvilket system skolen har for evaluering av det forebyggende arbeidet.

Skoleeier har dokumentert at det foreligger et kvalitetssystem på området for opplæringsloven kapittel 9a med sjekklister for rektor. Tilsynet viser imidlertid at denne ikke er implementert i skolen.

Skolen har vært gjennom en sammenslåingsprosess, og det arbeides med forening av to skolekulturer med sikte på nytt felles system med planer og rutiner. Som et eksempel kan det nevnes at det i dag benyttes ulike skjema for elevsamtaler og at det fins ulike inspeksjonsordninger for barne- og ungdomstrinnet. Fylkesmannen må i sin konklusjon ta utgangspunkt i dagens situasjon og gjeldende planverk. Det er ikke dokumentert at ny handlingsplan for psykososialt miljø, opplæringsråd og perm for nyansatte er operativt i skolen i dag.

Fylkesmannens konklusjon

Andøy kommune – Andenes skole driver ikke et aktivt kontinuerlig og systematisk forebyggende arbeid. Skolen evner ikke å vise systematisk sammenheng mellom mål, tiltak, oppfølging, ansvar og evaluering i det forebyggende arbeidet, slik situasjonen er i dag.

3.2 Det individuelt rettede arbeidet ved skolen

Det forebyggende arbeidet må sees i sammenheng med det individuelt rettede arbeidet ved skolen. Det er viktig for oppfyllelsen av kravet i opplæringsloven at de forebyggende tiltakene som blir planlagt, også etterleves i praksis.

Skolens plikt til å gripe inn når det oppstår forhold som er krenkende for en eller flere elever følger hovedsakelig av § 9a-3 andre og tredje ledd. Opplæringsloven oppstiller særskilte plikter for skolen tilknyttet det psykososiale miljøet og gir eleven/foreldrene særskilte rettigheter i tilknytning til saksbehandlingen ved skolen. Ved å kontrollere hvordan skolene etterlever de konkrete pliktene i § 9a-3 andre og tredje ledd, vil tilsynet kunne bidra til å sikre at skolene i praksis arbeider for å fremme elevenes helse, trivsel og læring.

Rettslige krav

Skoleeier, skolen, skoleledelsen og alle de ansatte plikter å sikre elevenes individuelle rett etter § 9a-1 gjennom individuelt rettet arbeid. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen er regulert i § 9a-3 andre og tredje ledd i opplæringsloven. Reglene presiserer at alle som er ansatt ved skolen, har en handlingsplikt som innebærer å gjøre undersøkelser, plikt til å varsle skoleledelsen og plikt til å gripe inn når det er nødvendig og mulig. Videre er skolen pålagt å behandle anmodninger fra elever eller foreldre som omhandler det psykososiale miljøet etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven.

Se for øvrig vedlegg 3 til denne rapporten for mer om de rettslige kravene under dette temaet. Det er også informert nærmere om de rettslige kravene og hva de innebærer på formøtet/åpningsmøte (03.10.2012).

Dokumentasjon og vurdering

I følge rektors redegjørelse er de ansatte ved Andenes skole gjort kjent med sin handlingsplikt gjennom skolens rutineperm. Handlingspliktens nærmere innhold går klart frem av gjeldende mobbeplanverk som består av mobbeplan for Andenes ungdomsskole og Handlingsplan mot mobbing for Andenes barneskole. I forslaget til sammenfatning av gjeldende regelverk i ny handlingsplan for psykososialt miljø, foreligger det på dette punktet en noe tydeligere beskrivelse.

Det fremkommer av intervjuer med de ansatte at handlingsplikten er kjent. Det er imidlertid stor usikkerhet knyttet til hvordan de ansatte blir gjort kjent med plikten og innholdet av denne, samt hvordan denne etterleves. Handlingsplikten har for noen blitt overlevert muntlig, mens den for andre er en ryggmargsrefleks i situasjoner eller enkeltepisoder. Intervjuene med de ansatte gir ikke noe entydig bilde på de ansattes forståelse av når handlingsplikten inntreffer. Skolen har ny handlingsplan for psykososialt miljø til utarbeidelse, og planen beskriver handlingsplikten.

Plikten til å undersøke tilfeller av krenkende atferd ved mistanke eller kunnskap er dokumentert. Rektor redegjør for at det er diskutert og fastsatt hva som anses som uønsket atferd. Gjeldende mobbeplanverk har imidlertid ingen tydelig beskrivelse av innholdet i begrepet krenkende atferd. Av forslaget til Handlingsplan for psykososialt miljø ser dette ut til å bli presisert. Nåværende retningslinje for hva krenkende atferd er, fremgår av Ordensreglementet punkt 1. Her er det opplistet eksempler på uakseptabel atferd som blant annet berører mobbing, vold, rasisme, diskriminering og seksuell trakassering. Tilsynet viser at det er ulik forståelse av hva som er krenkende atferd.

Rutiner med ansvarskjeder for håndtering av situasjoner der det foreligger mistanke eller kunnskap om krenkende atferd fremkommer av mobbeplanverket for både barne- og ungdomsskolen. Det er imidlertid usikkert om dette anses å favne annen krenkende atferd enn mobbing. I forslaget til sammenfatning av gjeldende mobbeplanverk er det imidlertid presisert et videre anvendelsesområde enn utelukkende mobbesaker, samt at tydelige rutinebeskrivelser og ansvarskjeder er utarbeidet. Ordensreglementet viser utelukkende sanksjoner.

Skolens ansatte har en dokumentert plikt til å gripe inn ved mistanke eller kunnskap om krenkende atferd. Igjen vises det til mobbeplanverket. Det bekreftes i intervju med ansatte at det gripes inn, men at det i hovedsak gjøres dersom det foreligger konkrete observasjoner. Også dette betegnes som en ryggmargsrefleks, og noe som gjøres uavhengig av noe planverk. Det er lite dokumentasjon for at det gripes inn ved situasjoner der det kun foreligger en mistanke om at det kan foreligge

tilfeller med krenkende atferd. Tilsynet viser at regelverket praktiseres ulikt på dette punktet ved at det reageres på ulike måter hvis elevene bryter reglene.

Rutiner for varsling til skoleledelsen fremkommer av skolens mobbeplanverk. Det skal varsles om tilfeller der alvoret krever det. Tilsynet viser at saker først og fremst skal løses på lavest mulig nivå, og at grensen for når ledelsen skal koples inn anses som uklart.

Ansvarskjedene som er beskrevet i skolens mobbeplanverk, beskriver ledelsens rutiner for håndtering av varsel fra ansatte. Ut over dette utdypes det i intervju med de ansatte at hensiktsmessige tiltak drøftes konkret i den enkelte sak. Rektor bekrefter imidlertid at det ikke er fattet enkeltvedtak i saker som er grunnet på ansattes mistanke eller kjennskap til krenkende atferd.

Det er dokumentert at det fattes enkeltvedtak ved skolen dersom foreldre eller elever ber om tiltak knyttet til skolemiljøet. Rektor redegjør for at saksbehandlingstiden er maksimalt 14 dager. Rektor redegjør for at skolen forsøker å fatte enkeltvedtak for alle henstillinger de får. Det forutsettes imidlertid at det foreligger grunn til bekymring. Det er fremlagt flere enkeltvedtak, der skolen ved en anledning har tatt stilling til om det forelå brudd på elevens rett etter opplæringsloven § 9a-1. I de øvrige vedtak viser skolen til sin egen plikt til å fatte enkeltvedtak etter opplæringsloven § 9a-3 tredje ledd. For øvrig viser de forelagte enkeltvedtak at det skisseres tiltak. Videre opplyses det om forvaltningslovens klageregler.

I henhold til skolens rutiner for å underrette de ansatte om sin plikt til å informere om retten til enkeltvedtak, redegjør rektor for at dagens rutine for å informere om retten til enkeltvedtak ikke er god nok. Det informeres om retten til enkeltvedtak i konkrete saker som omhandler mobbing.

Fylkesmannens vurdering

Manglende gjensidig forståelse for innholdet i begrepet krenkende atferd bidrar til ulik praktisering av handlingsplikten.

Samlet sett danner mobbeplanverk og ordensreglement et tilstrekkelig grunnlag for utøvelse av handlingsplikten. At det imidlertid er så stor grad av usikkerhet rundt innholdet i planverk og rutinebeskrivelser, gjør at lovens krav ikke anses som oppfylt. Tilsynet viser følgelig at det foreligger et forbedringspotensial særlig med tanke på informasjon, kommunikasjon og samhandling.

Skolen fattet enkeltvedtak relatert til det psykososiale miljøet ved skolen etter henstilling fra foreldre og elever. Det mangler rutine for å fatte enkeltvedtak som er kjent i skolen.

Fylkesmannens konklusjon

Andøy kommune – Andenes skole ivaretar handlingsplikten ved at ansatte undersøker, varsler og griper inn ved krenkende ord eller handlinger. Skolen har ikke rutine for å fatte enkeltvedtak.

3.3 Brukermedvirkning

Opplæringsloven inneholder krav om at elevene og foreldrene skal gis mulighet til å involvere og engasjere seg i arbeidet for et godt psykososialt miljø ved skolen. Et av virkemidlene fra lovgiver for å sikre brukermedvirkning har vært å stille krav til opprettelse av diverse råd og utvalg og å gi disse rådene og utvalgene muligheten til å uttale seg før endelig avgjørelse blir tatt.

Brukermedvirkning er ikke en statisk tilstand som kan oppnås en gang for alle i skolen, det er tvert imot noe det må arbeides kontinuerlig med. Tilhørighet i et sosialt og faglig fellesskap gjennom verdier og virkemiddel som verdsettelse, aktiv deltaking og medvirkning er noe som må gjennomføres kontinuerlig i hverdagen.

Det er "skolen" som skal sørge for at elevene blir engasjert i skolemiljøarbeidet. Skolen i denne sammenheng vil si skoleledelsen, men det er skoleeier som blir ansvarliggjort dersom ikke det er tilrettelagt for at elevene eller deres foreldre blir involvert og engasjert i skolemiljøarbeidet.

Rettslige krav

§ 9a-5 fastslår at elevene skal engasjeres i det systematiske skolemiljøarbeidet, både i planleggingen og i gjennomføringen av det. Ellers er det gitt regler for ulike organer for brukermedvirkning både i § 9a-6 og i kapittel 11. Det fremgår bla at rådene og utvalgene skal gis relevant informasjon og gis en reell mulighet til å uttale seg. Rutiner for å sikre informasjon og varsling til de ulike rådene og utvalgene må innarbeides i internkontrollen ved skolen etter § 9a-4.

Se for øvrig vedlegg 3 til denne rapporten for mer om de rettslige kravene under dette temaet. Det er også informert nærmere om de rettslige kravene på formøte/åpningsmøte (03.10.2012).

Dokumentasjon og vurdering

Ved Andenes skole er det opprettet to elevråd; et for barnetrinnet og et for ungdomstrinnet. Det avholdes jevnlig elevrådsmøter. Dokumentasjon og samtaler fra tilsynsbesøket gir holdepunkter for at det tas opp saker vedrørende det psykososiale miljøet. Majoriteten av sakene tas opp etter melding fra de enkelte klassene. Herunder saker i henhold til ordensreglementets innhold. Ut over dette har Elevundersøkelsen blitt presentert for elevrådet, men det oppleves ikke som et resultat av et rutinemessig arbeid. Dokumentasjonen trekker i retning av at elevrådets innflytelse er betinget av at skoleledelsen kontaktes direkte uten lærerne som mellomledd. Videre er det skolens intensjon at elevrådet også skal være en av flere høringsinstanser i forbindelse med arbeidet rundt ny mobbeplan.

Det fremkommer av gjeldende mobbeplanverk at det er en obligatorisk aktivitet å avholde klasseråd i alle klasser gjennom hele året. Dette oppfattes som en arena for klassen å ta opp saker vedrørende det psykososiale miljøet. Dokumentasjonen for at klasseråd faktisk gjennomføres er imidlertid svak. Rektor redegjør for at det i tillegg skal utarbeides egne klasseregler i hver klasse. Fylkesmannen finner det dokumentert at dette praktiseres på barnetrinnet. Derimot er det usikkert om det utarbeides klasseregler på ungdomstrinnet. Ytterligere mulighet for elevengasjement i henhold til skolemiljøarbeidet går via elevrådet.

FAU er opprettet. Det følger av dokumentasjon og intervjuer at det avholdes møter en gang pr. måned. FAU har som målsetning å arbeide for en kontinuerlig innsats i henhold til skolemiljøet, og mindre ad hoc i henhold til enkeltsaker. I henhold til saker av vesentlig betydning for skolemiljøet blir FAU orientert. Eksempelvis i forbindelse med utarbeidelse av ordensreglement og i arbeidet med ny mobbeplan. Rådet har blitt gitt en reell mulighet til å komme med uttalelser. Forholdet mellom skolen og FAU bærer imidlertid preg av at FAU ut over de nevnte saker i stor grad kun orienteres om skolemiljøarbeidet.

Andenes skole har opprettet et skolemiljøutvalg med lovmessig sammensetning.

Det er opprettet et samarbeidsutvalg ved Andenes skole med lovmessig sammensetning. Det foreligger tilstrekkelige holdepunkter for å kunne si fast at samarbeidsutvalget avholder jevnlig møter og at skolemiljø saker blir orientert om og tatt opp i utvalget.

Fylkesmannens konklusjon

Andøy kommune – Andenes skole har opprettet elevråd og FAU. Det avholdes rutinemessige møter i begge råd, og rådene har medvirket i enkelte saker. De opprettede råd tar opp skolemiljø saker på sine møter. Skolen har likevel ikke rutiner for å holde rådene orientert om forhold av vesentlig betydning for skolemiljøet. Rutiner for sikring av reell medvirkning i alle saker finnes heller ikke å foreligge.

Andøy kommune- Andenes skole har opprettet et samarbeidsutvalg med lovlig sammensetning. Møter avholdes jevnlig. Det foreligger tilstrekkelige holdepunkter for å konkludere med at skolemiljø saker blir tatt opp i utvalget, og at utvalget orienteres om slike forhold.

Andøy kommune – Andenes skole har opprettet et skolemiljøutvalg med lovmessig sammensetning.

4. Pålegg om retting

Med hjemmel i opplæringsloven § 14-1 tredje ledd, og som følge av det som framgår av kapitlene 3.1-3.3, gir Fylkesmannen følgende pålegg:

Forebyggende arbeid og internkontroll - § 9a-4, jf. § 9a-3 første ledd

1. Andøy kommune skal sørge for at Andenes skole arbeider aktivt, systematisk og kontinuerlig for å fremme et godt psykososialt miljø og forhindre at krenkende atferd oppstår. Andøy kommune må i denne forbindelse se til at Andenes skole:
  - a.) Klargjør hvem som har ansvaret for å gjennomføre tiltak knyttet til det forebyggende arbeidet.
  - b.) Etablerer rutiner som sikrer at planer og rutiner knyttet til arbeidet med det psykososiale miljøet etterleves i praksis.
  - c.) Etablerer rutiner for evaluering av arbeidet med skolemiljøet.

Skolens individuelt rettede arbeid - § 9a-3 andre ledd

2. Andøy kommune skal sørge for at de ansatte ved Andenes skole håndterer krenkende atferd de har kunnskap/mistanke om. Andøy kommune må i denne forbindelse se til at Andenes skole:
  - a.) Etablerer rutiner for å fatte enkeltvedtak når skolen iverksetter tiltak som er av inngripende karakter og bestemmende for elevens rettigheter og plikter.
  - b.) Etablerer rutiner som sikrer at vedtak blir fattet med de krav til innhold og form som følger av opplæringsloven og forvaltningsloven.
3. Andøy kommune skal sørge for at Andenes skole behandler henstillinger om tiltak ved å fatte enkeltvedtak etter reglene om dette i forvaltningsloven. Andøy kommune må i denne forbindelse se til at Andenes skole:
  - a.) Etablerer rutiner som sikrer at vedtak blir fattet med de krav til innhold og form som følger av opplæringsloven og forvaltningsloven.
  - b.) Etablerer rutiner som sikrer at foreldre/elever informeres om retten til å få enkeltvedtak når de gjør henstilling til skolen om å iverksette tiltak.

Brukermedvirkning - §§ 9a-5 og 9a-6, samt kapittel 11

4. Andøy kommune skal sørge for at Andenes skole involverer og engasjerer elever og foreldre i skolemiljøarbeidet. Andøy kommune må i denne forbindelse se til at Andenes skole:
  - a.) Etablerer rutiner som sikrer elevenes involvering i planlegging og gjennomføring av det systematiske skolemiljøarbeidet.
  - b.) Etablerer rutiner som sikrer at råd og utvalg holdes orientert om forhold som har vesentlig betydning for skolemiljøet.

5. Oppfølging av tilsynsresultatene – krav om egenerklæring om at lovbruddene er rettet

Tiltak for å rette lovbruddene skal iverksettes med en gang.

Andøy kommune skal gi en skriftlig erklæring om at lovbruddene er rettet og dokumentere at det er utarbeidet tiltak i samsvar med påleggene.

Frist for innsendelse av slik erklæring er 01.03.2013.

6. Klage

Tilsynsrapporten er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 bokstav b, og kan påklages til Utdanningsdirektoratet. En eventuell klage skal sendes til Fylkesmannen inne tre uker fra det tidspunkt underretning om vedtak er kommet frem til kommunen som skoleeier, jf. forvaltningsloven §§ 28 og 29. Jf. forvaltningsloven § 32 om utforming av klage.

Vedlegg 1   Oversikt over innsendt dokumentasjon

Rektors redegjørelse i forbindelse med varslet tilsyn.

Planer med rutinebeskrivelser for arbeidet med det psykososiale skolemiljøet for barne- og ungdomstrinnet.

Utkast til ny handlingsplan for psykososialt miljø datert 15.08.2012.

Resultater fra Elevundersøkelsen våren 2012 for 5. til 10.trinn.

Reglement for orden og oppførsel.

Referater fra møter i FAU og elevrådet.

Referater fra møter i Samarbeidsutvalget datert 15.02.2012, 08.03.2012 og 14.06.2012.

Referat fra møte angående konstituering av Samarbeidsutvalget datert 06.11.2012.

Eksempel på enkeltvedtak datert 12.01.2012, 03.05.2012 og 21.05.2012.

Eksempel på klage fra forelder datert 09.05.2012.

Sjekkliste for rektor fra kommunens kvalitetssystem.

Vedlegg 2   Oversikt over de som er intervjuet

Rektor Stig Johansen
Kontaktlærer for 1.trinn Tone Skagen
Kontaktlærer for 5.trinn Ruth Jakobsen
Kontaktlærer for 10.trinn Tanja Kristiansen
Annen ansatt Frøydis Nystad
Annen representant for ledelsen Wenche L. Raabye

Det er i tillegg gjennomført gruppesamtaler med elever og foreldre.

Vedlegg 3   Rettslige krav

1 Det forebyggende arbeidet

§ 9a-4, Systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane(internkontroll)
Skolen skal drive eit kontinuerleg og systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av dette kapitlet blir oppfylte. Skoleleiinga har ansvaret for den daglege gjennomføringa av dette. Arbeidet skal gjelde det fysiske så vel som det psykososiale miljøet.

§ 9a-3 første ledd, Det psykososiale miljøet
Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør.

Det systematiske skolemiljøarbeidet skal sikre at elevenes rett blir oppfylt ved at skolen arbeider kontinuerlig og systematisk for et godt skolemiljø. Det avgjørende er at skolemiljøarbeidet er egnet til å sikre elevene et godt psykososialt miljø, og at brudd på retten til et godt miljø blir oppdaget og håndtert på en effektiv måte.

Formålet med skolens plikter etter § 9a-4 er å sikre at uønsket/krenkende atferd blir oppdaget og håndtert tidlig. Dette betyr at skolen må ha rutiner for å kartlegge skolemiljøet og den enkelte elevens opplevelse av det psykososiale miljøet.

En nødvendig forutsetning for det systemrettede arbeidet er at skolen overfører kravene i kapittel 9a til konkrete mål og handlinger. Skolen må ha planer og rutiner for hvordan elevenes rett skal oppfylles.

Skolen blir i § 9a-4 pålagt å arbeide aktivt, systematisk og kontinuerlig slik at kravene i kapittel 9a blir oppfylt. Dette innebærer at skolen skal arbeide etter et "føre var" – prinsipp, og forebygge brudd på eleven sin rett etter § 9a-1. Skolen kan ikke være passive og avvente at en situasjon oppstår, for eksempel at læreren ser mobbing, eller at noen klager på forholdene. Med kontinuerlig mener en at det systematiske arbeidet må være gjennomgående i skolens arbeid, og ikke bare noe som blir gjort når det oppstår ubehagelige situasjoner eller ved oppstart av hvert skoleår. Arbeidet skal drives hele tiden, gjennom hele skoleåret. Et anti-mobbeprogram eller en perm med internkontrollrutiner som står i en hylle, er ikke tilstrekkelig for å oppfylle kravet til systematisk arbeid.

Det systematiske arbeidet skal være gjennomtenkt og planmessig. Planene og rutinene må være innarbeidet og må følges av personalet når det arbeides med saker som omhandler det psykososiale miljøet til elevene.

Skoleledelsen har ansvaret for at det systematiske arbeidet er aktivt, systematisk og planmessig.

Skolen må for å oppfylle kravet til internkontroll:

- Sette seg konkrete mål for skolemiljøet og skolemiljøarbeidet
- Arbeide systematisk og planmessig for å nå målene og forebygge problem
- Ha rutiner for å følge med på skolemiljøet og den enkelte elevs opplevelse av det, herunder rutiner for å avdekke og håndtere problemer når de dukker opp og kontrollere at rutinene etterleves.

Skolen må kunne dokumentere at de har et system for internkontroll. Internkontroll innebærer å overføre kravene i lov og forskrift til konkrete mål for skolemiljøet, kartlegge utfordringer, planlegge og iverksette tiltak for å nå målene. Skolen må dokumentere at dette er etablert, og at det faktisk blir fulgt opp.

I tillegg til det som blir dokumentert skriftlig, må skolen kunne vise at:

- internkontrollen dekker alle reglene i kapittel 9a
- alle ansatte utfører pliktene de har etter loven og kjenner interne mål, rutiner/ planer
- de ansatte har tilstrekkelig kompetanse om skolemiljøarbeidet og håndtering av utfordringer og hendelser som omhandler skolemiljøet
- skolen har tiltak for å fremme skolemiljøet og forebygge, avdekke og håndtere krenkelses
- tiltakene blir iverksatt og planer og rutiner etterleves i praksis
- ledelsen er aktivt med i arbeidet med skolemiljøet/ internkontrollen

I det systematiske arbeidet med det psykososiale miljøet må også andre regler i opplæringsloven tas med. For det første må skolen kartlegge kravene til brukerorgan i kapittel 11. Et sentralt organ i det systematiske arbeidet er skolemiljøutvalget.

Ordensreglementet ved skolen er et sentralt virkemiddel i arbeidet med skolemiljøet, og skolen må sørge for at dette er integrert i skolemiljøarbeidet/ internkontrollen. Et system for skolemiljøet som ikke blir sett i sammenheng med ordensreglement er ikke helhetlig nok. I tillegg må skolen trekke inn vurderinger i orden og oppførsel etter forskrift til opplæringsloven § 3-5.

2 Det individuelt rettede arbeidet

Skoleeier, skolen, skoleledelsen og de ansatte har alle en plikt til å sikre elevenes individuelle rett etter § 9a-1 gjennom individuelt rettet arbeid. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen er regulert i § 9a-3 andre og tredje ledd i opplæringsloven.

- Handlingsplikten etter § 9a-3 andre ledd
- Plikten til å behandle anmodninger om tiltak fra elever/foreldre som enkeltvedtak etter § 9a-3 tredje ledd

Handlingsplikten

Opplæringsloven § 9a-3 andre ledd – plikten til å undersøke, varsle og gripe inn

Dersom nokon som er tilsett ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskiminering, vald eller rasisme, skal vedkommande snarast undersøkje saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe direkte inn.

Regelen fastslår at alle som er ansatt ved skolen, har en handlingsplikt som innebærer

- plikt til å foreta undersøkelser
- plikt til å varsle skoleledelsen og
- plikt til å gripe inn når det er nødvendig og mulig

Handlingsplikten gjelder for alle som er ansatt ved skolen ved at de har et ansettelsesforhold/ en arbeidsavtale med skoleeier. I forarbeidene til loven³ er det uttalt at "ansatte" i praksis ofte vil være lærere og miljøarbeidere, men at plikten også gjelder annet personale. I tillegg til undervisningspersonalet ved skolen kan dette for eksempel være vaktmester, assistenter, kontor- og renholdspersonalet.

Den ansattes handlingsplikt gjelder fra når han / hun får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger. "Kunnskap om" innebærer at den ansatte faktisk vet at en elev blir utsatt for uakseptabel atferd fra elever, lærer, eller andre ved skolen. En del av

³ Jf. Ot.prp.nr 72(2001-2002)

handlingsplikten er plikten til å undersøke om eleven faktisk har blitt utsatt for krenkende ord eller handlinger, og få klargjort hva som faktisk har skjedd. Handlingsplikten gjelder også dersom den ansatte får mistanke om at en elev er utsatt for ord eller handlinger. Det er altså ikke nødvendig med faktisk kunnskap for at handlingsplikten blir gjeldende.

Den ansatte må når han/hun får kunnskap eller mistanke om krenkende atferd, vurdere hva som blir neste steg. Skoleledelsen skal varsles, og i noen tilfeller har den ansatte plikt til å gripe inn. Dette må vurderes konkret i den enkelte situasjonen. I akutte situasjoner, for eksempel når elever slåss eller en overhører krenkende ord til en elev, er det naturlig å gripe inn straks og undersøke nærmere i etterkant hva som faktisk skjedde.

Det følger av § 9a-3 andre ledd at etter at den ansatte har undersøkt saken og kommet frem til at dette er forhold som bør følges opp, skal skoleledelsen informeres. Skoleledelsen plikter å sikre at alle saker de blir varslet om og blir fulgt opp. Ansatte som varsler etter § 9a-3 andre ledd skal tas på alvor. Skolen, ved skoleledelsen, plikter å undersøke saken ytterligere dersom det er behov for dette og sette i verk egne tiltak.

Skolen med alle sine ansatte må ha en felles forståelse av når det skal varsles, og hvordan varslingen skal skje. På samme måte må alle ved skolen ha et avklart forhold til terskelen for å gripe inn. Disse avklaringene og rutinene for dette må innarbeides i internkontrollen etter § 9a-4.

Det er ikke noe krav i § 9a-3 andre ledd om at skolen skal fatte enkeltvedtak når det blir iverksatt tiltak etter egne initiativ. Dette skiller seg fra når en elev eller forelder ber om tiltak, jf § 9a-3 tredje ledd. At det ikke må fattes enkeltvedtak tar likevel ikke fra skolen ansvaret for å følge opp saken på en formålstjenelig måte.

I noen tilfeller vil tiltakene skolen iverksetter, likevel kreve at det blir fattet enkeltvedtak. For enkelte tiltak er det fastsatt eksplisitt i opplæringsloven eller forskrift til denne at avgjørelsen er et enkeltvedtak. Eksempel på dett er bortvisning etter opplæringsloven § 2-10 og skolebytte etter opplæringsloven § 8a-1 tredje ledd. Ellers er det definisjonen av enkeltvedtak i forvaltningslovens § 2 sett i sammenheng med karakteren av tiltaket som er avgjørende for om reglene om enkeltvedtak skal benyttes. Samtidig har skolen et visst handlingsrom knyttet til ordensreglement og opplæringsmessige tiltak. Dette er mindre inngripende tiltak som blir gjort for å gjennomføre opplæringa.

Det skriftlige, som enkeltvedtaksformen gir, er viktig for skolens dokumentering av at de har grepet inn og forsøkt å sikre elevens rett etter § 9a-1.

Plikten til å behandle anmodninger om tiltak fra elever/foreldre

Opplæringsloven § 9a-3 tredje ledd – Eleven/ foreldra sin rett til å be om tiltak og saksbehandlinga ved skulen

Dersom ein elev eller forelder ber om tiltak som vedkjem det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot kjenkjande åtferd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova. Om skolen ikkje innan rimeleg tid har teke stilling til saka, vil det likevel kunne klagast etter føresegnene i forvaltningslova som om det var gjort enkeltvedtak.

Skolen er pålagt gjennom § 9a-3 tredje ledd å behandle anmodninger fra elever eller foreldre som omhandler det psykososiale miljøet etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven. Dersom det foreligger en slik anmodning, må skolen snarest mulig ta stilling til om elevens rett er oppfylt, og eventuelt hvilke tiltak som skal iverksettes. Det blir understreket at skolen alltid skal fatte enkeltvedtak når elever/foreldre anmoder om tiltak som omhandler det psykososiale miljøet. Skolen har altså en vedtaksplikt. Dersom skolen ikke oppfyller plikten til å fatte enkeltvedtak i saken, kan foreldrene/eleven likevel klage som om det var fattet enkeltvedtak.

Anmodninger fra elever og foreldre trenger ikke være skriftlige. Skolen må også ta stilling til muntlige henstillinger. Skolen kan ikke avvise en anmodning fordi den ikke er skriftlig eller unnlate å oppgi hvilke tiltak eleven eller foreldrene ønsker. Skolen kan heller ikke kreve at eleven/foreldrene

må levere en skriftlig henvendelse. Dersom skolen er i tvil om en anmodning fra eleven/foreldre er en anmodning etter § 9a-3 tredje ledd, må skolen avklare dette. Skolen har en veiledningsplikt etter forvaltningsloven § 11. En del av dette vil være å informere eleven/foreldrene om rettighetene etter kapittel 9a og avklare om en anmodning fra en elev eller foreldre om det psykososiale miljøet er en anmodning om tiltak. Den som tar imot anmodningen, plikter også å informere om retten til å be om tiltak og klageretten etter § 9a-3 tredje ledd. alle anmodninger, også muntlige, skal tas på alvor og undersøkes. Dette er en del av skolens undersøkelsesplikt etter forvaltningsloven § 17.

Anmodninger skal normalt rettes til skoleledelsen ved rektor, men anmodninger kan også rettes til lærere og andre ansatte. Dersom anmodningen blir rettet til en lærer, må han/hun vurdere hva anmodningen gjelder og om det er noe som kan og bør løses innenfor klassen. Lærerens vurdering vil være viktig når det skal avgjøres hvilke tiltak som eventuelt skal inn i enkeltvedtaket.

Uavhengig av om anmodningen kan løses innefor klassen, skal den videregjøres til skoleledelsen. En anmodning fra elever/foreldre skal aldri stoppes på klassenivå. Dette har sammenheng med kravet i § 9a-3 tredje ledd første punktum om at alle tilfeller der det blir bedt om tiltak i forbindelse med det psykososiale miljøet, skal behandles som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Regelen fastslår også at saken skal behandles "snarest mulig", og dersom det ikke er fattet enkeltvedtak etter forvaltningsloven "innen rimelig tid", kan eleven/foreldrene klage som om skolen har fattet enkeltvedtak. En klage skal alltid sendes til det forvaltningsorgan som har eller skulle ha fattet enkeltvedtak i første instans. Det vil si at klagen skal sendes til skolen. Fylkesmannen er klageinstans, men før klageinstansen kan ta saken til behandling, må skolen eller skoleledelsen se på saken på nytt, og eventuelt forberede saken for fylkesmannen, jf. forvaltningsloven § 33.

Ellers inneholder ikke opplæringsloven kapittel 9a krav til saksbehandling. Saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven gjelder for saker etter § 9a-3. Dersom skolen ikke behandler noe som er ment som en anmodning, er dette alvorlig og kan få konsekvenser, bla etter straffebestemmelsen i § 9a-7.

3 Brukermedvirkning

Elevene skal engasjeres i det systematiske skolemiljøarbeidet, både ved planleggingen og ved gjennomføringen av det, jf. § 9a-5. Her fremkommer det i første ledd:

§ 9a-5 første ledd – Elevdeltaking i skolemiljøarbeidet

Elevene skal engasjeres i planlegginga og gjennomføringa av det systematiske arbeidet for helse, miljø og tryggleik ved skolen. Skolen skal leggje oppgåver til rette for elevane etter kva som er naturleg for dei enkelte årstrinna.

Dette innebærer at elevene skal tas med i skolens arbeid med å oppfylle kravene i kapittel 9a. Dette kan for eksempel være deltaking når skolen lager ordensreglement, deltaking i gjennomføring av enkel målinger osv. Det er skoleeiers ansvar at elevene blir involvert i skolemiljøarbeidet.

I forarbeidene er det vist til at det er viktig i seg selv at elevene kan få oppleve å bli hørt, og for skolen vil det være lettere å planlegge og å gjennomføre tiltak i samarbeid med elevene og de foresatt.

Elevenes deltaking i skolemiljøarbeidet skal være sikret i internkontrollsystemet ved skolen etter § 9a-4.

I lovens § 9a-6 og kapittel 11 er ulike organ for brukermedvirkning regulert. De rådene og utvalgene opplæringsloven stiller krav til at skolen skal opprette er:

- Elevråd – jf. § 11-2/11-6
- Foreldreråd og FAU – jf. § 11-4
- Samarbeidsutvalg/skoleutvalg – jf. § 11-1
- Skolemiljøutvalg – jf. § 11-1a

Rådene og utvalgene skal gis relevant informasjon og en reell mulighet til å kunne uttale seg, jf. § 9a-6.

§ 9a-6 – informasjonsplikt og uttalerett

Samarbeidsutvalet, skoleutvalet, skolemiljøutvalet og dessutan elevrådet og foreldrerådet skal haldast løpande underretta om alle tilhøve – deriblant hendingar, planar og vedtak – som har vesentleg betydning for skolemiljøet. Råda og utvala har på førespurnad rett til å få framlagt dokumentasjon for det systematiske helse-, miljø- og tryggleiksarbeidet ved skolen.

Råda og utvala som er nemnde i første ledd, skal så tidleg som mogleg takast med i planlegginga og gjennomføringa av miljøtiltak ved den enkelte skolen, og har rett til å uttale seg og komme med framlegg i alle saker som har betydning for skolemiljøet.

Dersom skolen blir klar over tilhøve ved skolemiljøet som kan ha negativ verknad for helsa til elevane, skal elevane og dei føresette snrast mogleg varslast om det.

Rutiner for å sikre at informasjon og varsling til de ulike rådene og utvalgene må innarbeides i internkontrollsystemet ved skolen etter § 9a-4.